

PANDEMİ SÜRECİNDE MEDYADA KORKU SALGINI: COVID-19 ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME

THE OUTSTAND OF FEAR IN THE MEDIA DURING THE PANDEMIA: AN EVALUATION SPECIFICALLY COVID-19

Öğr.Gör.Dr.Seçil Utma

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Atça MYO, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, Aydın/Türkiye.
ORCID : 0000-0002-5003-2137

Cite As Utma, S. (2021). "Pandemi Sürecinde Medyada Korku Salgını: Covid-19 Özelinde Bir Değerlendirme", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:28, pp:1217-1226

ÖZET

Belirsizliğin hakim olduğu salgın dönemlerinde bireyler yaşamlarının kendi kontrolleri altında olduğuna ilişkin güven duygusunu kaybetmekte, bu durum tehdit algısı yaratarak, bireysel ve toplumsal düzeyde kaygıyı arttırmaktadır. İlk olarak 2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan şehrinde görülen yeni tip Coronavirus, keşfinden bu yana dünya çapında yayılarak bir pandemiye yol açmış ve ortaya çıktığı günden bu yana toplumsal yaşamda önemli kırılmalara işaret eden gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Tarihsel süreç içerisindeki diğer salgınlarda olduğu gibi Covid 19 pandemisi sürecinde de sahte haberler, yanlış ve eksik bilgilendirmeler neticesinde medya aracılığıyla toplum genelinde korku kültürünün egemen kılındığı görülmektedir. İnsanın fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik düzenini ve toplumsal yapıyı örseleyerek bozguna uğratan, birçok açıdan belirsizlikleri ve tehlikeleri beraberinde getiren pandemi sürecinde yanlış bilgiler, sahte haberler, virüsün kendisinden çok daha hızlı yayılarak, bireysel ve toplumsal düzende olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Çalışmada korku kavramı üzerinde durularak, medyada korku salgınının nasıl inşa edildiği küresel bir afet olarak nitelendirilen COVID 19 pandemisi özelinde kurumsal olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Korku, Medyada Korku Salgını, COVID 19.

ABSTRACT

During epidemic periods, where uncertainty prevails, individuals lose their sense of confidence that their lives are under their own control, this situation creates a perception of threat and increases anxiety at the individual and social level. The new type of Coronavirus, first seen in Wuhan, China at the end of 2019, has spread around the world since its discovery and has caused a pandemic and has caused developments that point to significant breaks in social life since its emergence. During the Covid 19 pandemic, as in other epidemics in the historical process, it is seen that the culture of fear was dominated by the media as a result of fake news, wrong and incomplete information. In the pandemic process, which destroys the physiological, sociological and psychological order and social structure of the human being and brings along uncertainties and dangers in many aspects, false information, fake news spread much faster than the virus itself, causing negative consequences in the individual and social order. In the study, focusing on the concept of fear, how the fear epidemic was built in the media is evaluated institutionally in the context of the COVID 19 pandemic, which is described as a global disaster.

Keywords: Fear, Media Fear Epidemic, COVID 19.

1.GİRİŞ

Modernleşme süreci insanlık adına önemli gelişme ve fırsatları içinde barındırırken, içinde bulunduğumuz dünyayı risk toplumuna dönüştürmüştür. Söz konusu riskler içerisinde salgın hastalıklar ilk sıralarda yer alırken, küreselleşme sürecinin zaman ve mekan üzerindeki hızlandırıcı olumlu etkileri, konu salgın hastalıklar olduğunda virüsün dünya geneline aynı hızla yayılmasına imkan sağlamaktadır.

Bireylerin yaşamlarında ortaya çıkan kontrolleri dışındaki ani ve beklenmedik değişiklikler, günlük rutinlerinde bir takım dönüşümlere yol açarak, kaygı ve endişe duygularının yükselmesine yol açmaktadır. İnsanlık tarihinin farklı dönemlerinde ortaya çıkan salgınlar, gündelik yaşam pratiklerini dönüşüme uğratarak, bir kriz ortamının oluşmasına yol açmaktadır. Salgın dönemlerinde bireyler yaşamlarının kendi kontrolleri altında olduğuna ilişkin güven duygusunu kaybetmekte, oluşan belirsizlik ortamı bir tehdit algısı yaratarak, bireysel ve toplumsal düzeyde kaygıyı arttırmaktadır.

Kitle iletişim araçları iletilerini hazırlarken var olan egemen yapıyı meşrulaştırmak adına mitsel figürlerden yararlanmakta, duygular; psikolojik baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Günümüzün bu çağdaş mitleri arasında korku medyanın en sık kullandığı araçların başında gelmektedir. Risklerin yarattığı sorun alanları tüm bireyleri ve toplumları öngöremeyecekleri ve kontrol altına alamayacakları bir riskler atmosferine sürüklemekte, özellikle salgın hastalıklar dönemlerinde devletin ideolojik aygıtlarından biri olan medya aracılığıyla toplum genelinde korku kültürünün egemen kılındığı görülmektedir.

İlk olarak 2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan şehrinde keşfedilen yeni tip Coronavirus, keşfinden bu yana dünya çapında yayılarak bir pandemiye yol açmış ve ortaya çıktığı günden bu yana yayıldığı bütün ülkelerde toplumsal yaşamı olumsuz etkileyerek, önemli kırılmalara işaret eden gelişmelere yol açmıştır. COVID-19 pandemisinde görüldüğü gibi küresel ölçekte ortaya çıkan panik ve korkuyla marketlere yönelme halleri,

ırkçı söylemler, sağlık sisteminde yaşanan skandallar ve komplo teorilerinin artması medya vasıtasıyla sürekli haber konusu olmuştur. Medya kuruluşları yaşananları haber verme adına kitlelere korku kültürü pompalarken, sosyal medya da bu durum daha tehlikeli hal almış durumdadır. Özellikle sosyal medyada korku, öfke ve endişe gibi yoğun duyguları harekete geçiren olumsuz haberlerin sıklıkla yer aldığı görülmektedir.

2.KORKU KAVRAMI

Tarihsel süreç içerisinde insanlığın var olduğu günden bu yana varlığını sürdüren bir kavram olan korku; bireyin tehlike ve tehditler karşısında gösterdiği duygusal bir tepki olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireysel ve toplumsal tutum ve davranışların şekillenmesinde rol oynayan korkunun şiddeti; tehlike ve tehditlerin gerçek ve potansiyel olmasına bağlı olarak artış göstermektedir.

Korku kavramını beklenmedik ve öngörülmeleyen bir durumla karşılaşan insanın, zihnini yoğunlaştırmasını sağlayan bir mekanizma şeklinde tanımlayan Furedi'ye (2001:8) göre korkunun temelinde belirsizlik ve belirsizliğin yarattığı kargaşa yatmaktadır. Belirsizlik; "Açık ve görünürde olmayan ve anlaşılmayan, sınırlandırılmamış, kararlaştırılmamış ve belirsiz olma" durumunu tanımlamaktadır (Çakır, 2011: 64). Belirsizlik ve kargaşa ortamı güven kavramıyla yakından ilişkili olup, bireyin kendisini güvende hissetmesi durumunda ortadan kalkmakta, buna bağlı olarak korku ve kaygı düzeyi de azalmaktadır.

Furedi'nin (2014:13) işaret ettiği gibi "Korku zihinlere hâkim hale gelince, dünyadaki sorunlar ve zorluklar abartılmaya ve olası çözüm yolları göz ardı edilmeye başlanır. Korku ve panik kendi kendini haklı çıkaran bir dinamige sahiptir." Korkunun şiddeti arttıkça bireyin var olan sorunların üstesinden gelme kabiliyetine olan inanç erozyona uğramakta ve toplumda giderek bir korku kültürü egemen olmaya başlamaktadır. Bu durumun kolektif bir teslimiyet duygusu yarattığına dikkat çeken Furedi "Bu teslimiyet duygusunun yarattığı cesaretsizlik, bizim ve gelecek nesillerin risk almaktan korkması tehdidini barındırıyor" (2014:239) ifadesiyle bir tespitte bulunmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde değişen dünya düzeni bireysel bir his olan korku ve kaygı duygularını dönüştürerek, toplumların ortak duygusu haline getirmiştir. Kendi öznel yaşamında, alışkanlıklarında olumlu veya olumsuz, ani ve beklenmedik değişikliklerde insani bir refleks olarak ortaya çıkan korku kavramı; küreselleşmenin de etkisiyle toplumsal bir boyut kazanarak, tüm dünyayı etkisi altına alabilen tehditlere dönüşmüştür. Halsey'in (1998: 42) ifade ettiği gibi; insanlık, tarihin her döneminde ani ve beklenmedik durumlar karşısında korku, endişe ve huzursuzluk duygusuna yol açan gerilimli duygu durumunu değişik boyutlarda yaşamıştır.

İnsanlık tarihinde büyük ölçekli bir değişim paradigması olarak nitelendirilen modernleşme süreci; insanlık için refah ve gelişme adına önemli fırsatlar sunarken, içinde yaşadığımız dünyayı adeta risk toplumuna dönüştürmüştür. Teknolojinin tüm nimetlerinden sonuna kadar faydalandığımız bu çağda, insanoğlunun karşı karşıya kaldığı belirsizlik ve denetlenemezlik tüm toplumları risk kavramıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Modernitenin aşıldığını iddia edenlere karşı çıkararak, bu sürecin yeni bir aşamasına girildiğini belirten Beck'e (1992: 79) göre, klasik sanayi toplumu, yerini giderek risk toplumuna bırakırken, küresel düzenin en temel özelliği de risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Risk kavramı konusunda doğal ve üretilmiş riskler ayrımında bulunan Beck'e göre deprem, sel, yanardağ patlamaları gibi riskler doğal risk olarak nitelendirilirken, insanoğlunun doğaya egemen olma sürecinde kullandığı teknolojiler nedeniyle ortaya çıkan riskler ise üretilmiş riskler olarak ifade edilmektedir. Risklerin etki alanlarının genişlediğini belirten Beck, dünyanın giderek risk toplumu haline geldiğini ve bu aşamada risklerin dışlanması mümkün görünmediğini belirtmektedir (1992: 80).

Furedi (2001) risk olgusu konusunda kaleme aldığı "Korku Kültürü" adlı çalışmasında bu dönemde yaygın hale gelen korku kültürünün en rahatsız edici sonuçlarından birinin insan ilişkilerinin risk çerçevesine oturtulması olduğunu belirterek, bu durumun bireylerin iletişim davranışlarına yansıtıldığını ifade etmektedir. Giddens (2010) ise küreselleşmenin yaygınlaştırıcı ve yoğunlaştırıcı etkisinin, risklerin yarattığı tehlikeleri daha da belirgin hâle getirdiğini ancak ortaya çıkan doğal risk ve tehlikelerin telafisinin mümkün olduğunu savunmaktadır.

Risklerin yarattığı sorun alanları tüm bireyleri ve toplumları öngöremeyecekleri ve kontrol altına alamayacakları bir riskler atmosferine sürüklemekte, özellikle salgın hastalıklar dönemlerinde devletin ideolojik aygıtlarından biri olan medya aracılığıyla toplum genelinde korku kültürünün egemen kılındığı görülmektedir.

3.PANDEMİ DÖNEMLERİNDE KORKUNUN OLUŞUMU

Bireylerin yaşamlarında ortaya çıkan olumlu veya olumsuz ani ve beklenmedik değişiklikler alışkanlıklarda bir takım dönüşümlere yol açarak, kaygı ve endişe duygularını yükseltmektedir. İnsanlık tarihi farklı zaman dilimlerinde tüm toplumları etkileyen salgınlar, savaşlar, doğal felaketler gibi büyük kırılmalara şahitlik etmiş, yaşanan bu dönüşümler farklı biçimlerde de olsa tüm toplumları derinden etkilemiştir.

İçinde bulunduğumuz zaman dilimi büyük imkanlarla birlikte, büyük risklerin de varlık gösterdiği bir süreci içermektedir. Söz konusu riskler içerisinde salgın hastalıklar ilk sıralarda yer almakta, küreselleşme sürecinin zaman ve mekan üzerindeki hızlandırıcı olumlu etkilerine rağmen, konu salgın hastalıklar olduğunda söz konusu virüsün dünya geneline aynı hızla yayılmasına imkan sağlamaktadır. Turner'ın (2011:253) ifade ettiği gibi "Geleneksel toplumlarda hastalıklar nispeten yerel düzeyde belirli yaşam alanlarıyla sınırlı tutulabilse de günümüz toplumlarında dünya, alışveriş sistemi aracılığıyla küreselleştiği için hastalıkları sınırlı bir alana hapsedmek ve tecrit etmek daha zor hâle gelmiştir." Durum böyle olunca da tüm dünya ulusları salgınlar açısından risk altında bulunmakta, bu durum bireysel ve toplumsal düzeyde bir korku kültürünün oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Salgın hastalıklar, insanlık tarihini derinden etkileyen, siyasî ve toplumsal hayata yön veren olgulardır. Çoğu kez devletlere savaşlardan daha fazla kayıp yaşatan salgınlar, ani ölümlere yol açtıkları için tahrip güçleri fazladır. Büyük nüfus kayıplarına neden oldukları için gündelik hayatın alt üst olmasına, tarımsal faaliyetlerin ve diğer üretim faaliyetlerinin durmasına, ticarî hayatın zarara uğramasına yol açmaktadırlar (Yılmaz, 2007).

Öngörülemeyen salgın hastalıklar daha önceki dönemlerde de görülmesine rağmen 1348 yılında Avrupa'da tekrarlayan "Kara Ölüm" olarak adlandırılan veba salgını, uzun süreli savaşlar, yoksulluk, hijyen eksikliği nedeniyle (Nikiforuk, 1991: 77) dünya nüfusunun neredeyse üçte birini yok etmesi bakımından dünyada bilinen en büyük salgınlardan biridir. Salgın, Avrupa'nın ekonomik, sosyal, siyasî ve kültürel yaşamında köklü değişimler yaratırken, insanların temel güven duygusunu zedelemiş, yaygın bir korku atmosferi yaratmıştır (Genç, 2011:125-146). Yakın tarihte 2002-2003 yıllarında Hong Kong'da başladığı bilinen SARS-CoV, 2012'de Arap Yarımadası'nda görülen MERS, Sahra altı Afrika'da görülen EBOLA salgını ve dünyanın pek çok bölgesini etkileyen influenza ve grip salgınlarının pandemilere yol açtığı bilinmektedir (Parıldar, 2020: 20). Tarihsel süreçte iletişimin zayıflığı, basına sansür uygulanması, sağlıklı bilgi alınabilecek kurum ya da kişilerin olmayışı, pandemiyle başa çıkabilecek imkânların yetersizliği gibi nedenlerden dolayı toplumlar ve ülkeler büyük bir korku ve panik yaşamışlardır.

Salgınlar, tıbbi tedaviye ihtiyaç duyan insan sayısının hızla artarak, gündelik yaşam pratiklerinin değişmesine ve sekteye uğramasına yol açan yapısı nedeniyle bir kriz ya da afet olarak nitelendirilmektedir (Dizer ve Demirpek, 2009: 30). Salgın dönemlerinde bireyler yaşamlarının kendi kontrolleri altında olduğuna ilişkin güven duygusunu kaybetmekte, oluşan belirsizlik ortamı bir tehdit algısı yaratarak, bireysel ve toplumsal düzeyde kaygıyı arttırmaktadır.

Salgın süreçlerinde belirsizliğin azaltılmasına dönük bilgi ve açıklama yoğunluğu, bireylerde korku/kaygının artması, tedavi yöntemleri ve aşı gibi koruyucu uygulamalara dair düşünce ve eğilimlerde de önemli değişimlere sebep olmaktadır. Bireylerin gündelik yaşam pratiklerinin yanı sıra haber alma, iletişim ve sosyalleşme biçimlerindeki değişimler farklı düzeylerde psikolojik etkilere yol açmaktadır. Belirsizliğin yoğun yaşandığı pandemi sürecinde toplumların enfeksiyon kapma ve enfeksiyonun yayılmasını önlemeye yönelik gündelik pratiklerindeki değişimler, birtakım psikolojik sorunlara yol açmaktadır (Taylor, 2019: 12).

Salgının önceden öngörülemeyen bir şekilde aniden ortaya çıkması bir kriz ortamının oluşmasına yol açarken, bu noktada bireylerin psikolojik anlamda yaşadıkları baskılar ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Salgın sürecinde evde kalan insanların zamanlarını daha verimli geçirmeleri adına sürekli bir zorlama önemli sorunlar oluşturabilmekte, bu durum bireylerde kaygı durumunu güçlendirmektedir. Kaliteli zaman geçirmek adına herkesin eşit imkânı bulunmadığı için bu süreçteki başarısızlık, bireyleri kaygı ve panik havasına sokabilmektedir. Bu noktada salgın ve salgının geleceği ile ilgili belirsizliğin giderilmesi önem kazanmakta, aksi durumda bireyler alternatif kanallar üzerinden bilgi ve çözüm önerilerine erişerek başarısız sonuçlarla karşılaşabilmektedir.

Kaygı ve korku, bireylerin hayatta kalma motivasyonu bakımından tedbirli olma ve önlem almaya yönlmesi nedeniyle olumlu bir oynasa da, salgına yönelik korku ve kaygının patolojik düzeylere ulaşması durumunda bir takım psikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Salgının, ekonomi, eğitim ve sosyal yaşamda yarattığı değişimler de göz önüne alındığında, bireylerin kaygı ve korku düzeylerinin artacağı görülmektedir.

Salgınla birlikte görülme sıklığı artacak olan ölüm korkusunun yanında, yakınlarını ve tanıdıklarını salgın nedeniyle kaybedenler, salgın sırasında işe gitmek zorunda olanlar gibi kırılgan gruplar arasında çaresizlik, umutsuzluk gibi olumsuz psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Salgın dönemlerinde bireylerde yaygın olarak ortaya çıkan ilk duygular yoğun bir endişe ve korkudur. Salgının kontrol altına alınma sürecinin kesin şekilde öngörülememesi, taşıyıcı bireylerin hiçbir belirti vermeden de bu hastalığı bulaştırabiliyor olması, aşı geliştirme sürecinin belirsizliği ve olası sonuçları, virüsün mutasyona uğraması gibi faktörler korku ve kaygı düzeyini arttırmaktadır. Bazı dezavantajlı gruplar salgının yol açtığı duyguları daha yoğun yaşamakta. bu bireyler ciddi bir ölüm tehdidiyle karşı karşıya olma, kendi hasta olma korkularının yanında bunu fark etmeden sevdiklerine bulaştırma, sahip olduğu yaşam standardını kaybetme, temel ihtiyaçlarını karşılayamama veya borç yükü altında kalma ile ilgili ciddi bir stres yükü ile birlikte çaresizlik ve umutsuzluk duyguları yaşamaktadırlar. Salgın hastalık gibi etkileri tahmin edilemeyen bir durumla karşılaşıldığında insanların korku ve panik duygusuyla korunma ve kaçınma davranışı sergilemesi doğal kabul edilmektedir. Riskler sahip oldukları potansiyel güçlerinden dolayı şu anı etkiledikleri gibi geleceğe dair umut ve güven duygusunu da zedelemektedirler (Beck, 1992).

Pandeminin ortaya çıkardığı hastalık ve ölüm kaygısı Janoff-Bulman'ın (1989) kavramsallaştırdığı temel varsayımlar modeline göre insanların dünyayla ilgili köklü inançlarını sarsmaktadır. Bu kurama göre; insanların çocukluk yıllarına dayanan dünyanın adil bir yer, insanların iyiliksever ve yaşamın kontrol edilebilir olduğuna dair temel inançları bulunmaktadır. Travmatik yaşantılar bu varsayımları sarsarak, kişinin dünya ve kendisiyle ilgili olumlu inançları sorgulamasına, kendi kırılganlığını fark etmesine neden olmaktadır.

Hastalık ve ölüm riski ile karşılaşmak insanların yaşamın anlamını, yakın ilişkilerini, gelecekle ilgili beklentilerini ve önceliklerini yeniden gözden geçirmelerine neden olmaktadır. Doğal afetler ve salgın gibi yaygın etki oluşturan toplumsal travmalar bireylerin yaşama bakışlarında değişikliklere yol açmaktadır (Duman, 2019). Bu süreçte yanlış, yalan ya da eksik bilgilerin kamuoyuna sunulması, bireyleri olumsuz şekilde etkilemektedir. Pandemi döneminde kitleler hiçbir dönemde olmadığı kadar gerçek ve sağlıklı bilgiye ihtiyaç duymaktadır.

Salgının doğası gereği oluşan kaygı ve korku insanların günlük yaşamlarındaki ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Örneğin, SARS'tan etkilenmiş biriyle temas ettiğinden şüphe duyulan ve karantinaya alınan bireylerin yarısından fazlası karantinadan haftalar sonra bile hapşırık veya öksüren insanlardan uzak durmaya çalıştıklarını, yüzde 26'sı kalabalık ve kapalı alanlardan uzak durduklarını ve yüzde 21'i ise kamuya açık tüm alanlardan kaçındıklarını belirtmişlerdir (Cava ve diğ., 2005; Reynolds ve diğ., 2008).

4.MEDYADA KORKUNUN İNŞASI

Duygu ve düşüncelerimiz dil aracılığıyla ifade edilirken, söylem dil vasıtasıyla inşa edilmektedir. Bu noktada toplumda hakim söylemin kimler tarafından, nasıl kurulduğu önem kazanmakta, korku kültürünün toplum içerisinde egemen olmasında, korkunun üretilmesinde medya başat rol oynamaktadır.

Fransız felsefeci Louis Althusser, kapitalist sistemin yeniden üretilmesini garantileyen devletin baskı aygıtları ile ideolojik aygıtlarından söz etmekte; ordu, polis, hapisane gibi kurumları baskı aygıtları olarak nitelendirirken, aile, din, eğitim kurumları ve medyayı ideolojik aygıtlar olarak isimlendirmektedir (Althusser, 1976). Medya kuruluşları izledikleri yayın politikalarıyla, kurulu düzeninin sürdürülmesinde ve yeniden üretilmesinde önemli bir ideolojik işlev görmektedir.

Medya içeriklerinin belirlenmesinde belirli toplumsal dinamikler önemli rol oynamaktadır. Kapitalist üretim biçiminde medya içeriklerinin şekillenmesinde pazar koşulları etkili olurken, kitle iletişim araçları güç elde etmek ve var olan gücünü korumak isteyen mevcut sistemin gereksinimlerini meşrulaştırarak gerçekleştirmesine hizmet etmektedir. Kitle iletişim araçları iletilerini hazırlarken var olan egemen yapıyı meşrulaştırmak adına mitsel figürlerden yararlanmakta, duygular; psikolojik baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Günümüzün bu çağdaş mitleri arasında korku medyanın en sık kullandığı araçların başında gelmektedir.

Toplumsal alanı tanımlayan ve inşa eden kitle iletişim kurumları, korkularımız üzerine kurulan söylemlerin en çok üretildiği yerlerdir. Medyada korku, egemen ideoloji ve pazar koşullarına hizmet etmek amacıyla günün koşullarına karşı artan hoşnutsuzluğu azaltmak, bilinci yönetmek adına psikolojik teknik olarak kullanılmaktadır (Postman, 2004: 98). Gazete ve dergilerde korku ; magazin haberlerinde, ekonomi ve siyasi haberlerde, çizgi hikâyelerde çizgi kahramanlarla karşımıza çıkmaktadır. Bir dekorasyon dergisi, çok pahalı dekore edilmiş mekânlarla yeni yaşam biçimleri yaratıp satarken, bu mekâna sahip olmayla modern olmak

arasında kurulan ilişkiyi satmaktadır. Modern olamama, çağın koşullarının dışında kalma, insanın kabul görme ihtiyacı üzerine kurulan ve günümüzde insan ilişkilerini meşrulaştıran söylemlerden biridir. Televizyonda ise korku, haberlerin yanında dizilerde, filmlerde, reklamlarda sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Reyting ve tirajları arttırarak, toplumun dikkatini çekmek, medya organlarının haber üretim sürecinde etkili olmakta, kimi zaman etik sınırlar ihlal edilerek hazırlanan haber içerikleriyle toplumda panik havasının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle gelişen teknolojiyle birlikte kullanıcı sayısı her geçen gün artan sosyal medya platformlarında haberlerin kontrolsüz bir biçimde hızla yayılması, toplum içerisinde korku kültürünün yerleşerek, bir kaos ortamının oluşmasına yol açmaktadır.

Temel görevi halkı doğru bilgilendirmek olan kitle iletişim kurumları ticari kaygılarla bu işlevlerini ikinci plana iterken, bunun sonucu olarak da haber satılmak için üretilen bir meta haline dönüşmektedir. Haberlerin dezenformasyona uğrayarak, manipüle edilmesi, halkın doğru bilgilendirilmesi noktasında birtakım sorunları beraberinde getirmektedir (Meyer, 2002).

Medya kuruluşları bir takım konuları sürekli gündeme taşıyarak, algı yönetimi ile geniş kitleleri etkileme amacını gütmektedirler (Gönenç, 2018). Algı yönetimi çerçevesinde hedef kitleleri belirli amaçlar doğrultusunda yönlendirmek, bir ürün ya da hizmeti satın almak, bir fikri benimsetme yönünde ikna etmek mümkün olabilmektedir. Medyada algı yönetimi çerçevesinde değersizleştirme ya da daha fazla değer yükleme, meşrulaştırma, görmezden gelme, kişileri kahramanlaştırma, uzman görüşlerine başvurma gibi başlıca yöntemlere başvurulmaktadır. Bunların sonucu olarak da yanlış yönlendirme, yanlış bilgilendirme, toplum içerisinde panik yaratma, korku ve kaosun egemen olması gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Saydam, 2015). Gültekin'in (2016) belirttiği gibi seçilmiş bilgiler ve görseller medya manipülatörleri tarafından sıkça kullanılmakta, bütünden koparılan parçalar, belirlenmiş bir düşünceyi ve ideolojiyi empoze etmek amacıyla kullanılmaktadır. Algı yönetiminin birincil amacı, hegemonik söylemi sürekli bir hale getirmektir. Bu durumun sürekliliğini sağlamak için hedef kitlelerin tutum ve davranışlarını istenen doğrultuda etkilemenin yolu, kamuoyunun hassasiyetini sürekli canlı tutmaktan geçmektedir (Işık, 2014). Sürekli olarak aynı propagandaya maruz kalan kitleler için buna rıza göstermekten başka bir yol kalmamaktadır.

Bilginin kendisi kadar onun sunulma biçimi de son derece önemli olup, enformasyonun herhangi bir toplumsal travma yaratacak şekilde sunulmaması gerekmektedir. Bu noktada medya profesyonellerinin sorumluluk bilinciyle davranmaları, insanları paniğe sürükleyecek, infiale, korku ve paniğe yol açacak yayıncılık anlayışından uzak durmaları önem taşımaktadır. Özellikle salgın hastalıklar gibi kriz zamanlarında medyada yer alan haberler alımlayıcılar tarafından dikkatle izlenmekte ve geniş kitlelerin manipüle edilmesinde başat rol oynamaktadır.

4.1. COVID-19 ve Medyada Korku Salgını

İlk olarak 2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan şehrinde keşfedilen yeni tip Coronavirus, keşfinden bu yana dünya çapında yayılarak bir pandemiye yol açmış ve ortaya çıktığı günden bu yana yayıldığı bütün ülkelerde herkesin sağlığını tehdit ederek, toplumsal yaşamda önemli kırılmalara işaret eden gelişmelere yol açmıştır. İnsanın fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik düzenini ve toplumsal yapıyı örseleyerek bozguna uğratan, birçok açıdan belirsizlikleri ve tehlikeleri beraberinde getiren pandemi sürecinde yanlış bilgiler, sahte haberler, virüsün kendisinden çok daha hızlı yayılarak, bireysel ve toplumsal düzende olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Kriz dönemlerinde tehdit algısının yükselmesiyle birlikte bireylerde fizyolojik, bilişsel, duygusal birtakım tepkiler ortaya çıkabilmekte; anksiyete, depresyon, kendine ve sevdiklerine zarar geleceği kaygısı, tedirginlik salgın hastalık dönemlerinde yaygın olarak görülen tepkiler arasında yer almaktadır (Oflaz, 2008: 71) Strong (1990:249) ölümcül salgın hastalıkların korku, panik, damgalama, ahlaki tartışmalar gibi birtakım psikososyal etkilere yol açtığını ifade etmektedir. Psikososyal salgının ilk tipi korku salgını ikincisi açıklama salgını ve üçüncüsü önerilen eylemler ya da eylem salgını olarak sıralanmaktadır (Strong, 1990: 249-251).

Korku salgınında bireylerin temel kaygısı, çoğunlukla kendilerinin, ailelerinin ve sevdiklerinin hastalığa yakalanması konusundaki şüphelerini içermektedir. İçinde bulunduğumuz Covid-19 salgınında görüldüğü gibi, virüsün insan yoluyla bulaşması nedeniyle alışveriş merkezleri, pazar vb. kalabalık ortamlara girme korkusu, hastane gibi enfekte kişilerle karşılaşma riski yüksek ortamlara girme korkusu, insanlara yaklaşımdan kaygı duyma gibi tepkiler ortaya çıkmaktadır.

Açıklama salgını, Covid-19 sürecinde de yaşandığı haliyle, dünyada ve ülkemizde vaka, ölüm, iyileşen sayıları, bulaşma yolları, korunmaya dönük tedbirlere ilişkin açıklamaların farklı kaynaklardan yapılarak,

tüm gündemi saran bir yoğunluk kazanması ve insanlar arasında sürekli konuşulup aktarılmasını ifade etmektedir. Virüsün neredeyse tüm gün medya ve diğer iletişim araçlarında bilgi, açıklama ve sohbetlere konu olması hastalığa ilişkin korku ve kaygıyı arttırabilmektedir. Kolektif salgının bir diğer boyutu olan eylem salgını ise Covid-19' a yakalanmamak veya korunmak adına neler yapılabileceği konusunda bilimsel bir temele dayanan veya dayanmayan pek çok bilgi ve inanç temelinde gündelik yaşam pratiklerine yansıyan, sürekli paylaşılan eylemler olarak ifade edilmektedir.

Salgının Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmesi üzerine küresel düzeyde bir takım önlemler alınmaya başlanmış, hükümetler tarafından alınan zorunlu izolasyon, karantina, geçici kapatma, yüz yüze eğitim ve öğretim etkinliklerine ara verilmesi, 20 yaş altı ve 65 yaş üstü kişilerin sokağa çıkmasının sınırlandırılması gibi önlemler. salgına bağlı ortaya çıkan korku ve kaygı düzeyinin artmasına yol açmıştır (Ho ve diğ., 2020). Virüsün yayılma ve bulaşma hızını yavaşlatabilmek adına alınan önlemler bireylerde psikolojik olarak kayıp duygusunun oluşmasına yol açmış, olağan rutin yaşamın ve ekonomik gücün kaybedilmesi bireysel ve toplumsal düzeyde kaygı düzeyini arttırmıştır.

Covid-19 pandemisinde olduğu gibi tüm dünyayı kısa sürede etkileyen ve sonuçları ve etkilerinin öngörülemezliği nedeniyle belirsizliğin hakim olduğu salgın dönemlerinde bir kriz ortamının oluşması kaçınılmazdır. Tedavi edici ve önleyici yöntemlerin henüz kesin sonuçlarına ulaşılmamış olması nedeniyle küresel bir tehdit olarak tanımlanan Covid-19, tüm dünyayı birçok açıdan olumsuz olarak etkilemektedir. Bu dönemde salgın sürecinin profesyonel biçimde yönetilmesi büyük önem taşımakta, var olan belirsizliğin ortadan kaldırılması adına resmi kanalların şeffaf bir biçimde yapacağı bilgilendirmeler hayati önem taşımaktadır (Kırdar, Otay-Demir, 2007: 95-96). Geçmişten günümüze her çağda önem taşıyan iletişim kavramı, özellikle bilinmezlik ve endişelerin giderek arttığı pandemi sürecinde daha da önem kazanmaktadır. Hem kişilerarası hem de toplumsal düzeyde iletişimin sekteye uğradığı pandemi sürecinde bireyler ne olduğunu, ne olacağını, kendilerini neyin beklediğini, hastalığın nelerde yayıldığını öğrenmek ve bilgi edinmek için farklı iletişim araçlarına başvurmakta, bilgi ihtiyaçlarını bu kanallar vasıtasıyla karşılamaya çalışmaktadırlar. Kaygı verici belirsizlik durumlarında bireyler en hızlı şekilde bilgi toplamaya yönelmekte, ancak salgın gibi olağanüstü durumlarda yanlış bilginin çok hızlı bir şekilde yayıldığı gerçeği göz önüne alındığında, bu durum kaygı düzeyini daha da arttırmaktadır. Gerçek olmayan tedavi yöntemleri, birtakım komplo teorileri medyada sıkça yer almakta, yanlış enformasyon hükümetlere ilişkin güvensizliği arttırırken, kamuoyunda kaygı düzeyinin yükselmesine yol açmaktadır.

Tarihin her döneminde ortaya çıkan salgın hastalıkların taşıdığı risk medya tarafından sistematik bir şekilde abartılarak tehlike sürekli canlı tutulmaktadır (Çelik ve diğ., 2017). COVID-19 pandemisinde görüldüğü gibi küresel ölçekte ortaya çıkan panik ve korkuyla marketlere yönelme halleri, ırkçı söylemler, sağlık sisteminde yaşanan skandallar ve komplo teorilerinin artması medya vasıtasıyla sürekli haber konusu olmuştur. Medya kuruluşları yaşananları haber verme adına kitlelere korku kültürü pompalarken, sosyal medya da bu durum daha tehlikeli hal almış durumdadır. Özellikle sosyal medyada korku, öfke ve endişe gibi yoğun duyguları harekete geçiren olumsuz haberlerin sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bunun sonucunda ortaya çıkan yoğun toplumsal kaygı; özellikle ilk vakaların görülmeye başlandığı dönemde kıtlık korkusuyla marketlere akın ederek diğer insanlarda da panik duygularının tetiklenmesi, işe yarar olduğu söylentisiyle saf alkol içerek birçok insanın hayatını kaybetmesi gibi olumsuz sonuçlara neden olmuştur (Abalay, 2020). Pandemi dönemlerinde bu süreci doğru bir şekilde yönetebilmek için tıbbi müdahalenin yanında toplum ruh sağlığı açısından da planlı ve örgütlü psikososyal destek hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

COVID-19 sürecinde yaşadığımız ve en çok zorlandığımız unsurlardan biri belirsizlik ve bu belirsizliğin bizde yarattığı rahatsızlıktır. Bu sürecin ne kadar süreceğinin ve ne zaman normal yaşantımıza geri döneceğinin bilinmemesi kaygıyı, endişeyi, öfkeyi veya umutsuzluğu besleyen en önemli unsurdur. COVID-19 ile ilgili haberleri ve gelişmeleri güvenilir kaynaklardan takip etmek bu süreçte oldukça önemlidir. Özellikle sosyal medyada bilgi kirliliğinin bulunduğu, çeşitli “felaket senaryolarının” ortaya atıldığı görülmektedir. Bu tür gerçekçi olmayan haberlere ve konunun uzmanı olmayan kişilerin söylemlerine maruz kalmanın bireylerin kaygı düzeyini artırdığı görülmektedir

Covid 19 pandemisi süresince evlerine kalan bireyler için temel enformasyon kaynağı medya kuruluşlarından gelen iletiler olup, bu süreçte kitle iletişim araçları sorunlara çözümler üretmenin yanı sıra daha çok geleceği belirsizleştiren, panik havasını yükselten bir görev ifa etmektedir. Medya kuruluşları pandemi süreciyle ilgili olarak bir korku iklimi yaratacak şekilde argümanlar ortaya koymakta, özellikle dijital medyada bu tür içeriklerle sıklıkla karşılaşmaktadır. Sosyal medyada yer alan kontrolsüz bilgi akışı insanlarda kafa karışıklığına yol açarak, bir korku ikliminin oluşmasına yol açarken, uzmanlığa dayalı olmayan yanlış ve çarpıtılmış bilgiler ile kitleler karşı karşıya kalmaktadır. Salgından korunma ve alınacak

önlemlere kadar bir dizi mesajın sosyal medyada dolaşmaya başlaması ile birlikte Facebook, LinkedIn, Reddit, Twitter, YouTube gibi sosyal medya şirketleri DSÖ ile birlikte hareket etme kararı alarak, süreçte bir filtre oluşturma noktasında fikir birliğine varmışlardır.

Dünya Sağlık Örgütü salgın hakkında çıkan yanlış bilgiler için ‘infodemi’ terimini kullanmış, tüm dünyada özellikle sosyal medya aracılığıyla infodeminin giderek yayıldığı, gerçek ve sahte bilgilerin içi içe geçtiği görülmektedir. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışmalarını sürdüren Koronavirüs Bilim Kurulu üyeleri adına açılan sahte hesaplar aracılığıyla yayılan dezenformasyon ve infodemi toplum içerisinde hızla yayılarak, bilgi kirliliğine yol açmıştır (Kırık ve Özkoçak, 2020: 149). Sosyal medyada yer alan gerçek dışı ve sahte içeriklerle kişilerin tutumları ve kanaatleri üzerinde etkili olmaktadır. Salgın döneminde sahne ve yalan bilgilerin internet ve sosyal medya ortamında kontrolsüz bir şekilde hızlı ve kolay bir şekilde dolaşıma sokulduğu görülmektedir.

Covid-19 sürecinde olduğu gibi pandemi dönemlerinde yanlış ve eksik bilgilendirme, sahte haberler kamu sağlığı ve güvenliği noktasında tehlike oluşturmakta, medyada yer alan birtakım komplo teorileri ve spekülasyonlar ile savunmasız insanlar adeta ‘ölümcül mikrop taşıyıcıları’ olarak gösterilerek, yalnız ırkçılık ve nefret söylemi değil, aynı zamanda korku kültürü de yaratılmış olmaktadır. Ölümcül Wuhan virüsünün laboratuvarında üretildiğinden, salgının Çin’de yaygın bir yiyecek olmamasına rağmen yarsa çorbasından kaynaklandığına ilişkin haberler medyada sıklıkla yer almış, virüsün Çinlilerin yeme alışkanlığından yayıldığı iddia edilerek, bir nefret söylemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Çinlilerin garip, sağlıksız yeme alışkanlıklarına vurgu yapılarak, virüsün sorumlusu olduklarına yönelik mesajlar kitle iletişim araçlarında sıklıkla yer almıştır.

Bilinmez ve öngörülemez olma özelliklerinden ötürü korku üreten Covid-10 pandemisiyle ilgili olarak medyada küresel salgını tanımlamak için kullanılan dil ile panik havası oluşturulmakta, “Gizli virüs taşıyıcıları”, “Virüs patlaması”, “Ölümcül virüs”, “katil virüs” gibi korku dolu ifadeler paniğe yol açmaktadır. Geçmiş yıllarda benzerine rastlanan salgın hastalıklarda olduğu gibi Covid 19 pandemisinde de medyada korku unsurunun sıklıkla kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Pandemi dönemlerinde kamusal bilgi eksikliğinin yaşanması durumunda bireysel ve toplumsal düzeyde kaygı düzeyi yükselmekte ve panik bir havası oluşabilmektedir. Örneğin 10 Nisan 2020’de ilan edilen 48 saatlik sokağa çıkma yasağı ciddi bir krize neden olmuş, kriz yönetiminde temel öncelik olan birincil ağızdan medya bilgilendirmesinin geç yapılması, insanlarda paniğe yol açarak, insanlar temel ihtiyaçlarını stoklamak için sokağa çıkmış ve ciddi bir virüs tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Kriz yönetimindeki bu hata Sağlık Bakanlığı’nın uzun bir süredir sosyal mesafenin korunması gerektiği yönündeki çabalarını boşa çıkartmıştır.

Ölümcül hastalık riskinin ve bu hastalığa ilişkin belirsizliğin yarattığı kaygıyı artıran bir diğer risk etkeni ise güvenilir olmayan bilgi akışının olmasıdır. Gerek bilişim teknolojileri yoluyla gerekse ulusal ve uluslararası görsel medya aracılığıyla COVID-19 ile ilgili güvenilirliğinden şüphe duyulan çok sayıda enformasyon dolaşıma girmektedir. Salgına ilişkin kafa karışıklığını artıran bu durum korku ve endişenin yayılmasına neden olmaktadır. 2015 yılındaki MERS salgınında yaşanan korku ve endişenin bir kısmının da internet ortamında resmi olmayan kaynaklardan gelen bilgiler sebebiyle oluştuğu belirtilmektedir (Ro ve diğ., 2017). Benzer durumlar SARS, Ebola ve H1N1 salgınları sırasında da yaşanmış ve hükümetin farklı kademelerinden gelen bilgilerin birbiriyle çelişmesi ve salgınla alakalı riskin yeteri kadar açık aktarılmaması bireylerin daha fazla korku, panik ve endişe yaşamalarına yol açmıştır (Braunack-Mayer ve diğ., 2013; Desclaux ve diğ., 2017; DiGiovanni ve diğ., 2004). Sürekli ve doğru bilgi paylaşımı salgın hastalığın doğasında olan belirsizliği azaltmakta böylece insanların korku, dehşet ve endişe hislerini bir miktar düşürmektedir (Wang ve diğ., 2006).

COVID-19 sonrası toplumda yaşanan korku, çaresizlik ve endişe düzeyinde artış olmuştur. Konuyla ilgili olarak Çin’de COVID-19 salgını sonrası 7.143 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada katılımcıların yüzde 0.9’u yoğun, yüzde 2.7’si orta derecede ve yüzde 21.3’ü de hafif kaygı belirtileri yaşadığını belirtmiştir (Cao ve diğ., 2020). Wang vd. (2020) tarafından yapılan bir çalışmada ise Ocak ayının sonu ve Şubat ayının başında Çin’in farklı kentlerinde yaşamakta olan 1.210 katılımcıda salgının bireyler üzerindeki psikolojik etkilerine bakıldığında, katılımcıların yüzde 16.5’inin orta dereceden şiddetliye varan depresyon belirtileri, yüzde 28.8’inin orta dereceden şiddetliye varan kaygı belirtileri ve yüzde 8.1’inin de orta dereceden şiddetliye varan stres belirtileri gösterdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu günün büyük bir kısmını evde geçirdiklerini, aile bireylerinin COVID-19 olmasından korktuklarını belirtmişlerdir (Wang ve diğ., 2020). Odriozola-González vd. (2020) tarafından COVID-19’un yaygın olarak görüldüğü bir başka ülke olan İspanya’da, 3.550 yetişkin bireyle internet üzerinden gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların

yüzde 32.4'ünde kaygı, yüzde 44.1'inde depresyon belirtilerinin görüldüğü gözlenmiştir. Rossi vd. (2020) İtalya'da pandemi ve karantina sürecinin bireylerin psikolojik sağlığı üzerine etkisini incelemek için internet üzerinden 18.147 katılımcı ile bir anket çalışması gerçekleştirmişler ve çalışmanın sonucunda katılımcıların yüzde 37'sinin travma sonrası stres belirtileri, yüzde 20.8'inin kaygı belirtileri, yüzde 17.3'ünün depresyon belirtileri gösterdiği görülmüştür.

TRT Akademi tarafından 12-16 Mayıs tarihleri arasında 65 ilde 5010 kişi üzerinde gerçekleştirilen 'İnfodemi Anket Araştırması' konuyla ilgili çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır. Pandemi sürecinde haberler sıklıkla takip edilmekte, görüşülen kişilerin yüzde 49'u günde birden fazla haber kaynağını takip ettiğini belirtmiştir. Görüşülen kişilerin yüzde 27'si salgınla ilgili haberlerin medyada abartıldığını belirtirken, yüzde 38'i çelişkili bilgi ve haberlere rastlandığını, yüzde 27'si günde en az bir yanlış haberle karşılaştığını ifade etmiştir. Bireylere en fazla akıllarında kalan ve kendilerini etkileyen haberler sorulduğunda özellikle 'virüsle ilgili detaylardan' (yüzde 48) ve 'riskin büyüklüğü' (yüzde 42) ile ilgili bilgi ve bilgi haberlerden bahsettikleri görülmüştür. Virüs ile ilgili detayları oluşturan unsurlar arasında önlemler (yüzde 19) ve yayılma şekli (yüzde 18) ilk sırada yer alırken; riskin büyüklüğü konusunda ekonominin çökmesi (yüzde 12) ve vefat sayıları (yüzde 10) başlarda yer almaktadır. Pandemi sürecinde salgınla ilgili bilgiler yoğun olarak televizyondan (yüzde 76) takip edilirken, bunu internet haber siteleri ile Sağlık Bakanı'nın yaptığı açıklamalar izlemektedir. Haberlerin doğruluğunu kontrol etmek için başka haber kaynaklarıyla kıyaslama yapanların oranı yüzde 56 iken, katılımcıların yüzde 46'sı genellikle kendi mantığına uyan haberlere inandığını belirtmiştir. Ankete katılanların yüzde 26'sı pandemi süresince gördükleri ya da okudukları her habere güvenmese bile en az bir kez başkaları ile paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu oran yüksek eğitilmiş kişilerde yüzde 28'e kadar çıkmaktadır. Bu yaklaşım, yanlış haberlerin dolaşımında olmasını arttıran bir unsur olarak görülmektedir (www.trtakademi.net).

5.SONUÇ

Salgın dönemlerinde bireyler yaşamlarının kendi kontrolleri altında olduğuna ilişkin güven duygusunu kaybetmekte, oluşan belirsizlik ortamı bir tehdit algısı yaratarak, bireysel ve toplumsal düzeyde kaygıyı arttırmaktadır. COVID 19 pandemisinde olduğu gibi salgın hastalıklar dönemlerinde devletin ideolojik aygıtlarından biri olan medya aracılığıyla toplum genelinde korku kültürünün egemen kılındığı görülmektedir.

Covid-19 sürecinde olduğu gibi pandemi dönemlerinde yanlış ve eksik bilgilendirme, sahte haberler kamu sağlığı ve güvenliği noktasında tehlike oluşturmakta, medyada yer alan birtakım komplo teorileri ve spekülasyonlar ile korku kültürünün yaratılmasına zemin oluşturulmaktadır. Bilinmez ve öngörülemez olma özelliklerinden ötürü korku üreten Covid-10 pandemisiyle ilgili olarak medyada küresel salgını tanımlamak için kullanılan dil ile kitleler üzerinde panik havasının oluşturulduğu görülmektedir.

Her türlü bilgiye erişimin sınırsız olduğu günümüz dünyasında, insanların doğru ve yanlış ayırt etmesi çok mümkün görünmemektedir. Özellikle korkunun ve kaygının hakim olduğu zamanlarda bilgiler çok daha hızlı tüketilmektedir. Bu nedenle bilgilerin/haberlerin kaynağını araştırmak, resmi/bilimsel kurumların konuyla ilgili açıklamalarını takip etmek önem taşımaktadır. Bu noktada kamu kurumlarının güvenilir ve doğru bilgiler sunması, medya kuruluşlarının da yayın içeriklerinde bu enformasyona yer vermesi önem taşımaktadır.

Pandemi dönemlerinde yetkili kişi, kurum ve kuruluşlardan gelen bilgilere göre hareket etmek, kaynağı belli olmayan ya da yetkili olmayan kişi ve kurumlardan yayılan enformasyona itibar etmemek gerekmektedir. Geleneksel medya ve sosyal medyada salgınla ilgili haberleri okurken dikkatli davranmak, farklı birkaç kaynaktan gelen bilginin doğruluğunu teyit etmek önem taşımaktadır. Bireylerin bu noktada medya okuryazarlığı becerileri büyük önem taşımaktadır. Medya kuruluşları COVID-19 ile ilgili yaptıkları haberlerin sonuçları üzerine düşünmeli, gereksiz panik ve spekülasyona yol açacak içeriklerden kaçınmalıdır. Konunun uzmanı bilim insanlarının ifadelerine yer verilmesi, insanlara güvenilir bilgi kaynakları sunulması bu noktada önem taşımaktadır. Benzer şekilde halka sahte umutlar veren 'mucizevi aşı haberleri' gibi içeriklerden uzak durulmalıdır. Sansasyonel dil kullanımından uzak durmak, kitlelere mevcut durumda neler yapabileceklerine ilişkin spesifik bilgiler sunarak, toplumsal kaygının bir takım iletişim stratejileri kullanılarak yönetilmesi önem taşımaktadır. Bu noktada kamuoyuna ne söylendiğinden daha çok, nasıl söylendiği önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Ablay, A. (2020). “İstanbul’da Corona Virüsü’e iyi geliyor diyerek alkolden ölenlerin sayısı 20’ye yükseldi”, *Hürriyet*.
- Althusser, L. (1976). ‘Idéologie et appareils idéologiques’ d’État. L. Althusser, *Positions (1964-1975)* içinde (67-125), Les Éditions Social, Paris.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*, Sage Publications, London.
- Braunack-Mayer, A., Tooher, R., Collins, J. E., Street, J. M., & Marshall, H. (2013). “Understanding the school community’s response to school closures during the H1N1 2009 influenza pandemic”, *BMC Public Health*, 13(1), 344.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). “The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China”, *Psychiatry Research*, 112934.
- Cava M. A., Fay K. E., Beanlands H. J., McCay E. A., & Wignall R. (2005). “The experience of quarantine for individuals affected by SARS in Toronto”, *Public Health Nurs*, 22(5), 398–406.
- Chomsky, N. (2016). *Medya denetimi*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Çakır, B. (2011). “Belirsizlik ve Korkunun Yeni Düzenin Oluşmasına Katkısı”, *Sosyoloji Konferansları*, 36, 63-82, <http://dergipark.gov.tr/iusoskon/issue/9516/118896> (Erişim tarihi: 10.01.2018).
- Çelik, R., Demir, M., Çetin, B., & Sarı, K. (2017). Fear culture and health: Discourse analysis of zika virus news, E. Doğan, & E. Geçgin içinde, “Current Debates in Public Relation”, *Cultural & Media Studies* (s. 87-113), IJOPEC Publication, London.
- Desclaux, A., Badji, D., Ndione, A. G., & Sow, K. (2017). “Accepted monitoring or endured quarantine? Ebola contacts' perceptions in Senegal”, *Social Science & Medicine*, 178: 38-45.
- DiGiovanni, C., Conley, J., Chiu, D., & Zaborski, J. (2004). “Factors influencing compliance with quarantine in Toronto during the 2003 SARS outbreak”, *Biosecurity and bioterrorism: biodefense strategy, practice, and science*, 2(4), 265-272.
- Dizer, U. ve Demirpek, U. (2009). “Blood supply in pandemics”, *İnfeksiyon Dergisi (Turkish Journal of Infection)*, 23(1), 29-34.
- Doğan, M. ve Düzel, B. (2020). “Covid 19 Özelinde Korku-Kaygı Düzeyleri”, *Turkish Studies*, 15(4), 739-752. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Duman, N. (2019). “Travma sonrası büyüme ve gelişim”, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 178-184.
- Furedi, F. (2001). *Korku Kültürü*, (Çev: B. Yıldırım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Genç, Ö. (2011). “Kara Ölüm: 1348 veba salgını ve Ortaçağ Avrupa’sına etkileri”, *Tarih Okulu*, (10):123-150.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum*, Say Yayınları, İstanbul.
- Gültekin, M. (2016). *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Halsey W. D. (1998). *Macmillan contemporary dictionary*, (1.b.). ABC Tanıtım Basımevi.
- Ho, C. S., Chee, C. Y., & Ho, R. C. (2020). “Mental health strategies to combat the psychological impact of COVID-19 beyond paranoia and panic”, *Ann Acad Med Singapore*, 49(1), 1-3.
- Janoff-Bulman, R., & Berg, M. (1998). “Disillusionment and the creation of value: From traumatic losses to existential gains”, J. H. Harvey içinde, *Perspectives on loss: A sourcebook* (s. 35–47). Philadelphia: Brunner/Mazel.
- Kırdar, Y. & Demir-Otay, F. (2007). “Kriz iletişimi olarak internet: Kuş gribi krizi örneği”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29): 93-106. <https://doi.org/10.17064/iüifhd.13098>
- Kırık, A.M. & Özkoçak, V. (2020). “Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Sosyal Medya ve Yeni Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi”, *SOBİDER (Sosyal Bilimler Dergisi)*, 7(45), 133-154.

- Meyer, T. (2002). *Medya Demokrasisi* (Çev. Ahmet Fethi), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Nikiforuk, A. (1991) *Fourth horseman: A short history of epidemics, plagues, famine, and othersources*, Penguin Group.
- Odriozola-González, P., Planchuelo-Gómez, Á., Irurtia-Muñiz, M. J., & de Luis-García, R. (2020). Psychological symptoms of the outbreak of the COVID-19 crisis and confinement in the population of Spain.
- Oflaz,F.(2008). “Felaketlerin psikolojik etkileri ve hemşirelik uygulaması”,C.Ü HemşirelikYüksekokulu Dergisi, 12(3), 70-76.
- Parıldar, H. (2020). “Tarihte bulaşıcı hastalık salgınları”, Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi, 30(Ek sayı), 19-26.
- Postman, N. (2004). *Televizyon Öldüren Eğlence* (O. Akinay Çev:), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Reynolds D. L., Garay J. R., Deamond S. L., Moran M. K., Gold W., & Styra R. (2008). “Understanding, compliance and psychological impact of the SARS quarantine experience”, *Epidemiol Infect*, 136(7), 997–1007.
- Ro, J. S., Lee, J. S., Kang, S. C., & Jung, H. M. (2017). “Worry experienced during the 2015 Middle East respiratory syndrome (MERS) pandemic in Korea”, *PloS one*, 12(3), e0173234.
- Rossi, R., Socci, V., Talevi, D., Mensi, S., Niolu, C., Pacitti, F., Di Marco, A., Rossi, A., Siracusano, A., & Di Lorenzo, G. (2020). “COVID-19 pandemic and lockdown measures impact on mental health among the general population in Italy”, An N= 18147 web-based survey. medRxiv.
- Saydam, A. (2015). *İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Strong, P. (1990). “Epidemic psychology: a model”, *Sociology of Health & Illness*, 12(3), 249-259.
- Taylor, S. (2019). *The psychology of pandemics: Preparing for the next global outbreak of infectious disease*, Cambridge Scholars Publishing.
- Turner, B. S. (2011). *Tıbbi güç ve toplumsal bilgi* (Ü. Tatlıcan, çev.), Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). “Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729.
- Yılmaz, E. (2007). “1847-1848 kolera salgını ve Osmanlı coğrafyasındaki etkileri”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 6(1):23–55.
- (www.trtakademi.net). *TRT Akademi Dergisi*, 5(10):228-249.